

NEMZETI TÁRSALKODÓ

December 20dik napján 1836.

NÉHÁNY SZÓ A' DUNA-HAJÓZÁS KÖRÜL.

(Jelenkor Társalkodója után)

(Végzet.)

1830' őszében, mikor dunai utam után, szinte félholtan tértem vissza hazánkba, álmodtam ugyan akkor is honunk' jövődjéről vajmi gyönyörteli álmokat, 's noha sokban keserűen csalódtam; és sok, mi olly közel vala hozzánk 's mit egy kis bölcseséggel el is érhattünk volna, de nagyrészt saját lábainkkal tapodtuk össze, 's így elestünk tőle, nem sikerült: dunai dolgaink mindazáltal azon nehézségekhez képest, mellyekkel szünetlen küzdenünk kelle, minden reményen túl már már olly gyökereket vertek, hogy azokat egykönnyen semmi vész — legyen éjszaki, legyen nyugati — többé ki nem forgathatja!

Hadd mondjam azonban, mikép jöttünk Árpáddal vissza. Szándékom Bécsbe vala. Pozsonyba érkezvén Nádort ott leltük: 's az Igazgatóság-
nak ehhez szóló parancsát "hécsi utjával hagyja fel, minthogy napról napra apad a' víz, 's hidegre fordul az idő." Noha teljes szabadságban: tenni Árpáddal saját nézetem szerint, 'próbának' úgy véltem elég az ut Pozsonyig, kivált, mert

Bodak és Pozsony közt több a' nehézség mint Pozsony és Bécs közt; — a' pozsonyi vízmérü (Pegel) pedig 1' 8" állott, mind inkább 's inkább apadva; 's eszembe jutott, hogy a' több lábbal rövidebb Zrínyi tavaly a' pozsonyi mérték szerint szinte 9' mélységgel üggyel bajjal érkezett Pestre, 's a' remétei háfárban zátonyt is ért hatalmasan; eszembe jutott, vagy inkább rám hatott November 15ike is, 's így röviden elhatározám magamat, tüstént utnak indulni ismét lefelé. Pozsonyban maradásunk ekkép szinte csak egy és fél órányi lön. 'S iszonyu sebességgel evezünk a' gróf Zichy fő lovászmester' sarkantyúi' mentében. Iszonyu sebességgel valóban, mert kormányunk tökéletlen, 's kormányosaink az új minta szerinti hajón ujonczok lévén, Árpád nem kis veszélyben forgott. Más fél óra múlva azonban szerencsésen kivergődtünk azon sarkantyúk közül, mellyek a' Dunát tagadhatlan egyenesbre 's mélyebbre vették 's így egyéb hasznukat itt most nem említve a' hajózást is könnyíték, de — 's erre vigyázni kell — olly hajókra nézve, mellyeknek kormányrudjuk jó rendben van, mi Árpádnál semmiféle sem volt. Ugyan e' sarkantyúkat kar, és mérem mondani, szégyen, nemzeti erővel legalább Bodakig nem folytatni.

'S furcsa, alig hagytuk el az utolsó sarkantyút, midőn nyugottabbnak érzém magamat, mert, mondám, homlokegyenést csak nem megyünk magas partnak: 's im Dohorgaznál rövid kanyarban zátonyra csap hajónk' fara, mi által az megfordul, 's mi fővényre csuszunk testestül, de olly lassúdan, hogy alig vesszük észre, 's a' hajó' orrát gerendákkal odább taszítani 's indulásra birni gondoljuk. De Árpád nem mozdul. Horgonyt vetünk 's dolgozunk napestig 15ikén 's 16ikán, míg a' víz szünetlen apad 's mi olly helytt feneklünk,

hol a' viz medret nem mos, hanem inkább porondot rak, ugy hogy egy kissé komolyabb tekintetet nyer helyzetünk. November' 16ika van — így szólunk magunkban — 's mind inkább apad a' viz, 's mind inkább mélyebbre temet fővennyel, iszappal. A' légmérü szünetlen alább száll, de esőt még sem hoz, mi hihetőbb tehát, mintsem hogy rögtön fagyra fog fordulni az idő, 's jaj akkor Árpádnak! Közel áll parthoz ugyan, de milly parthoz! Viz birta szigethez, melly a' jég' dühének legveszedelmesebben van kitéve 's a' t. Bizony, ha el nem visszük, baj, pedig nagy baj lesz! Honunkban épült legelső gőzhajó! Elvinni nem lehet; undok helyzetében teletetni, képtelen gondolat. Erőműveit kiszedni szinte lehetetlen, 's ha lehetné is, hová 's mennyire kellene azokat hordani valódi megmentésük végett! — Így okoskodtunk, 's okos volt e ezt tennünk, nem tudom, de kérdem, ki tilthatja magától el illy alkalmaknál mind azon gyötrő gondolatok' fülünkjät, mellyek, mintha magunkon kívül támadva, valami kegyetlen kül hatalomtól üttetnének kebleinkbe? — Nádor' segítségeért küldünk Pozsonyba, 's Nádor' 17kén reggel nálunk terem. Az alatt ségedelmünkre jöhek a' doborgazi, vajkai nemesi községek, jobbadán munkás 's iparkodó molnárémberek. 'S Nádor minden erejével huzza Árpádot, 's nem kisebb lelkesedéssel forgatják köbleiket az említett nemes molnárok, 's a' növekedő hideg' daczára ugy izzadnak, mintha agg fejedelmünket tiz százados koporsójából volnának kiköblözendők; de hajónk csak nem mozdul, 's a' hajón levőknek tán legtapasztaltabbika ezt mondja: „Én biz e' hajó' biztosítását 10 000 pengő forintért el nem fogadnám“ 'S én mély bának eredek, de azért magamat még meg

nem adom. Hüsöcske éjre, mellyet álom nem igen rövidített, 14 vagy 15 óra után végre ránk viradt November 18ika 's hózivataroka közt legelső mit látánk, a' viznek 2 hüvelyknyi apadása! 'Nem lenne é okosabb illy dolgokba nem avatkozni, hanem józanul othon élni mint mások; 's mit ér igy fáradni 's ölni magát, midön köszönet sincs benne, 's nem hazafi az többé mai világban, ki nem lép a' tulság legmagasb polczára, 's nem felel tökéletesen meg azok' várakozásinak (?), kik ugy szólván csak ma bujtak ki a' tojásbul, 's tüstént a' nemzet' felkent papjainak vélik magokat? Hiszen a' hajón kocsim, 6 — 7 óra alatt Bécs: 15 — 16 óra alatt Pest az enyim, 's aztán majd csak kiviszik a' hajót valamikép 's a' t.' Illy gondolatok is csusztak velőmbé, 's nem volt elég erőm, azokat magamtúl elűzni; da Árpádot azért csak nem hagytam el.

A' véletlen most összehoz Turteltaub 's Ullmann' embereivel 's 50 lovával, mellyek éppen Pozsonyba szállítottak néhány nagy hajón gubacsot, dohányt. 'Tán ezek kíségitnek!' 'S im vezetőjük mutatja készségét. Tíz órakor uj próba lesz. Pozsonybul is érkeztek kötelek 's emberek; ugy hogy most a' nemesi községek, pozsonyisegítés, Nádor, Turteltaub 's Ullmann' emberei 's lovai fogják még egyszer megpróbálni szerencséjüket, Turteltaub 's Ullmann' emberei — hajósok 's lovasok — azonban összevesznek, 's ha uraik' Pozsonyban lakó fő ügynökétül engedelmet irásban nem nyernek, segélyt semmikép sem mernek adni. Ez már csakugyan sok volt; de béketüreessel ezt is elnyeltük 's Pozsonyba irtunk. Nagy nehezen beállt végkép e' sulyos napnak estéje is, 's Árpádot erős eső verte, 'mellybül a' féligmeddig készült hajón nekünk is jutott untig; 's porba rúttul fazánk, minden csepnek háláadva örül-

tünk, mert „hiszen elvisz majd a' megnőtt Du-
na, ha nem bir a' rajtunk húzó vonó tarka con-
foederatio!“ 19ikén hajnal előtt megérkezik Po-
zsonybul az engedelem, 's eső közben lampával
nézzük vízjegyünket, 's ez — irgalmas Isten! —
3 hüvelyknyi apadást mutat. Mi annak bizonyosa-
ga, hogy, míg mi honihajónk' megszabadításában
izzadunk, Ausztriában havaz és fagy! E' szomo-
ru esetet csak így lebetett magyarázni; mi azon-
ban nem volt nagy ír sebzett érzelminkre. 8 óra-
kor reggel megint elkezdettük a' vivást, midőn
8 hüvelykkel kisebb vízben állánk, mint mikor
15ikén zátonyra ültünk. Délután egy óráig moz-
gott ugyan egy kissé hajónk néha néha, de in-
kább csak maga tengelye körül, midőn T. 's U.
fő embere átadja nekem a' nyert parancsot, hogy
t. i. fél napnál ne töltsenek többet velünk, mint-
hogy maguknak is azon kell lenniök 'minélelőbb
célhoz jutni! — „Még egy próbát, mondám, 's
aztán hagjunk fel vele, én pedig — így tettem
magamban fel — holnap Nádorral Pestre megyek,
's ismét Nádorral visszajövök; segítséget hozandó
's a' t.' A' confoederatio azonban mind dolgozott,
kötelek szakadtak, köblök törtek; de új erő 's új
állhatatosság pótolta mindent, míg 3 óra tájban
Árpádunk ébredezni kezdett, 's 4½ órakor leg-
nagyobb eső közben végre egyszerre úgy megin-
dult, hogy minden köteleit elszakítván nagy mo-
hón az alatta fekvő Nádornak esett, 's ennek jobb
kerékházat bezúzta, de egyszersmind maga orrát
betörvén egy pillanatig megállott, mellyet lélek-
jelenléttel használván, valami módon csak meg-
tudtuk fogni, úgy hogy új zátonyra nem került
többé, és egy kissé 5 óra után, biztosan parthoz
vala kötve.

Több mint négy napi halalos lethargia után
egyszerre öly szelesen indult meg, hogy még na-

gyobb bajba keveredik, ha orrát be nem üti! Nem esete é ez nemzetünknek — gondolám magamban — melly olly irgalmatlan hosszúkat aludt, 's most a' helyett hogy lépne, annyiakban szinte repülni akar! Csak orra' vére, maga magán ütött sebeitül, ne folyjon igen fájdalmasan!

Nov. 20kán elhagyott Nádor. Rau, Árpád kapitánya ez alkalmat használta a' mindegyre apadó viz' még egyszeri megszemlélése végett. 'S így csak 21kén reggel indultunk, 's csupán Kis Budaknál sarkalván egy zátonyt, estve Váczon, másnap reggel Pesten termettünk.

Most ugy látszik árad a' viz. De az Árpádon aligha segíthetett volna. 'S elsőben azért, mert illy kicsi áradásnak rá nem lehetett következése; de leginkább azért, mert Árpád — 's ez volt a' legnagyobb veszély — nem ült a' folyam medrében, hol a' viz végkép maga magának vaj helyet, hanem olly közel a' parthoz 's olly holt vízben, hol porond, iszap 's főveny elvégre eltemet mindent.

“Mi lett volna az egész hajó' elvesztése a' Társaságra nézve, tán 120,000 pengő forint! Kereskedési tárgyban ez nem ritka, 's szinte mindenkin megtörténik.” — ‘Ha Árpádot veszti a' Társaság, igaz, nem olly baj, mint ha Ferenczet vagy Argot veszti; mert ezek' veszte egyenesen eltemeti a' vállalatot, míg Árpád' vesztése csak csorbát, ámbár nagyot, üt az egészen. 'S épen így keveshet ártana az egésznek, ha a' Társaság' 15ik vagy 30ik hajója keverednék bajba. De azért egészen más tekintetet érdemel e' tárgy, mint valamelly kereskedési. — Kereskedés és egyéb vállalat közt nagy a' különbség, 's hazánkban legfőbb szempont 'hogy egy illy vállalat se düljön tenkre', most legalább még ne; mert ez fagyos viz volna ébredező, melegülő szorgalmi szelle-

münkre. 'S azért hálát adók az Egeknek Árpád' szerencsés megmenekvéseért. 'S tudom, kevés van, ki nem sajnálná, ha e' télen az ó-budai szigetnél Zrínyi, Ferencz, Nádor és Vidra' kéményei közt nem látná Árpádét is!

Gróf Széchenyi István.

MOLDVA' MAGYAR NYELVET BESZÉLLŐ
LAKÓSAINAK EGY RÉSZÉ: SZÉKELY-
FÖLDRŐL ODA KIKÖLTÖZÖTT SZÉKE-
LYEK' MARADÉKA.

úgy kell megtudni,
hogy Moldvában - - - - - kivált Székelyek igen sokan
vagyunk.

Gróf Teleki Domokos.

Egy néhány hazai utazások' leírása. Bécs 1796 82. l.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A' magyar académiá' titoknoká folyó eszten-
dönk' septembere' 11dikén — mint magyar- és
erdélyországi Társalkodóinkból közönségesen tud-
va van — Pesten hivataloson azt jelenté, hogy
„Gegő Elek, levelező tagja az académiának
külön utasítása mellett Moldovába utazott
az ottani magyar népség' historiai és
statisticai tekintetben megismerhe-
tése 's a' netalán található magyar kéziratok'
gyűjtése végett.“ 'S e' jelentést nem lehet meg-
elégedéssel, örömmel nem olvasni.

Rég óta hirdetik immár hogy Moldovában
magyarok is több városokban és sok falukban
nagy számmal laknak; de honnan és mikor szár-
maztak azok oda; mely helységekben és mennyin
laknak; mint volt régebben és vala a' hirdetők'
idejében állapotjuk? ezen kérdésekre 's az ezek-
kel rokonokra nézve nem csak különböző, ha-

nem néha nagyon hijános és kétséges hitelű tudósítások terjesztettek világ elébe *). Teljesebb, hitelesebb tudósításokra volt tehát szükségünk, 's ilyeneket néhány esztendő óta a' magyar tudós társaságtól, vagy annak valamelyik tagjától váránk leginkább; azért pedig, mert a' tudós társasági rendszabások' egyik czikkelyében az ígérték, hogy a' tisztelt társaság „a' hazai nyelv' természete 's különbözőzése bővebb megismerése végett 's egyéb tudományos tekintetekre nézve is, benn és a' külföldön utazásokat téteti“ **).

Mire vissza emlékezvén úgy gondolkozám mikor ama' titoknoki jelentést olvasám, hogy G e g ő E l e k ú r (Pesten szent Ferencz szerzetebeli

*) Additamentum ad imagines antiquae et novae Hungariae tribus epistolis ad illustrissimum dominum liberum baronem Petrum Aporda Al-Torja, triumphum siculicalium Kézdi, Sepsii et Orbai supremum judicem etc. perscriptum a Samuelle Timon societatis Jesu sacerdote. 12 r. 27 — 30 l. Hol és mikor nyomtatott-ki e' 12-töd réthben 46 lapra terjedő könyvecske, nincs kitéve; de vagy az 1735dik évnék' utolsó, vagy az 1736iknak első felében kellett kinyomatnia, mert a' háromhoz csatolva levő negyedik levelet Timon b. Aporhoz Eperjesről 1735ben augustusban írta, azon példány' táblájára pedig, mely birtokomban vagyon helől e' szavak találtatnak feljegyezve: „Az én gyermekségemtől fogva való jó uramnak, kedves sógor uramnak, m. báró Thoroczka i János uramnak küldi Al-Torjáról az 1736. die 9 marty, B. Al-Torjai Apor Péter m. p.“ — Geschichte des transalpinischen Daciens — von Franz Joseph Sulzer. Erster Band. Wien, 1781 403, 419.— 421 l. Zweeter Band. Wien 1781 113 — 123 l. — Ungarisches Magazin, oder Beyträge zur ungrischen Geschichte, Geographie, Naturwissenschaft und der dahin einschlagenden Litteratur. Dritter Band. Presburg, 1783 90 — 110 l. — Magyar könyvbáz, írá Molnár János. III. szakasz. 73 — 78, 392 — 399, 414 — 428 l. IV. szakasz, Pozsony 1783. 439 — 441 l. 's a' t.

**) A' magyar tudós társaság' alaprajza és rendszabásai. Pest 1831. 4 r. 20 l.

pap és vasárnapi magyar prédikátor) ha talán nem egészben is, legalább valamennyiben az idézett szabálykövetkezésében utazott Moldvába; annál fogva feljebb említett várakozásunk nem sokára teljesítve lesz, mert Gegő úr Moldvába kétségen kívül oly gazdag tudománytal lépett által, melyhez kapcsolván az ott helyben gyűjthető ismereteket is: moldvai magyar rokoninknak lehetőségig tökéletes historiájával és statisticájával örvendeztet meg bennünket.

Ily gondolattal léve, noha nem kevésre terjedő, mit Moldva' magyar nyelvű lakóira nézve mondhatnék, azoknak hosszas, historiai és statistikai ismertetésébe bocsátkozni nem akartam, mindazonáltal mivel nyilván szóba hozattak volt, szándékoztam én is rólok némely jegyzéseket tenni 's közre bocsátani. De alig irtam bé három négy lapot, midőn nagyobb fontosságú tárgynak kellett szentelnem hivatalos foglalatosságaimtól üres időmet; beirt lapjaimat tehát félbe tettem, 's azon gondolattal hogy jegyzéseimet többé folytatni sem fogom.

Azonban Gegő Elek urhoz — Moldvából Pestre visszatértekor — a' közelebb elmúlt november' 13dik napján szállásomon néhány pillantásig szerencsém lévén, a' moldvai magyarok között — igen természetesen ismét szóba jöttem, 's midőn a' tisztelt utazó úr hazafiai fájdalom' érzetével szólla arról is; mint nem valánk és nem vagyunk illő figyelemmel, gonddal, részvétellel moldvai magyar rokonink iránt, hogy ez átaljában igen méltán hangzó vád engemet is ne sujtson, rólok elkezdett de félbe hagyott értekezésemet tovább folytatni 's bévégezni magamat — sürgető fontosb dologom mellett is — elhatározám; 's im' ennek következése mit ezen túl látand olva-

sóm. Kevés lesz az csak ugyan; mert csupán annyit kívánok megmutatni hogy: Moldva' magyar nyelvet beszélő lakóinak legalább egy része: Székely földről oda kiköltözött Székelyek' maradéka.

„Székelynek szabad hazájából kiköltözni“ („Siculus libere emigrat“), ez áll az 1555dik esztendőben összeszedett 's Dobó István és Kendi Ferencz erdélyi vajdák, székely ispányok által megerősített székely törvények közt, 's ezen szavakból bátran azt következtethetni, hogy Székelyek közül nemzeti lételöknek 1555 előtti lefolyt idő szakában is történtek kiköltözések; mert itt szabadság van határozva a' kiköltözésre 's arra, mit senki sem teszen stenni nem is akar: törvénynél fogva szabadságot engedni nevetséges cselekedett lett volna. En azonban koránt sem e' három vagy négy szóval akarom egy vagy több Székelynek hajdonáéppen Moldvába kiköltöztét bizonyítani, hanem a' hét székely Széknek II. Ulászló királyhoz intézett panasz- és kérelemlevelével *).

Ezen király' uralkodásának kezdetében — 15dik század' utolsó tizedében — Báthori István volt erdélyi vajda 's Székelyek ispánya. Ő volt az is, ki I. Mátyás király' korában 1479ben Kinizsi Pál bajnok társával 's vitéz hadaival Kenyérmezején törökök ellen ama' világszerte híres győzedelmet kivítta, 's ha őtet úgy tekintjük mint csupa hőst, úgy személye oly nagy

*) Ez a' levél ily homlokírással: „Supplex libellus septem sedium siculicalium ad Ulad. II. cum annotationibus Petri Bod, ex ejusdem Sicilia hunno-dacica excerptus“ ki van nyomtatva a' következő czímű könyvben: Geschichte des ungrischen Reichs und seiner Nebenländer, Von Johann Christian von Engel. Dritter Theil, Halle, 1801. 4. r. a' 41 — 47 terjedő lapokon.

diadalfényben ragyog előttünk, melyet nem lehet nem bámulnunk, nem tisztelnünk; de midőn úgy nézzük őtet mint erdélyi kormányzót, akkor homályba borúl minden hősi dicsősége, 's bámulat és tisztelet helyett undorodás és utálás zajdul fel ellene keblünkben, ha az emberiség iránti minden érzés ki nem száradt szivünkéből.

Még I. Mátyás alatt, a' birodalmában hatalmaskodni merészlőket megzabolázni mind tudó mind akaró erős király alatt is hallattak Erdélyből panaszok Báthori ellen. Geréb László erdélyi püspök nagyon megkeseredve panaszlá 1484ben, miként Báthori — noha nékie mint vajdának és ispánynak papokon, egyházi férfiakon és szentegyházakon semmi hatalma, törvényhatósága sem volna — nem rettegván más gabonájába vágni sarlóját, 's megvetvén az egyházi törvényhatóságot; papok és egyházi férfiak között igen sok ügyekben hatalmat gyakorol 's azokat önparancsaival arra kényszeríti, hogy polgári hatalomnak engedelmeskedjenek; minél fogva bizonyos idő óta papok és más egyházi férfiak tőle súlyos és elszenvedhetetlen hurczoltatásokat, terheltetéseket, maga pedig a' püspök 's többi egyházi rendes birák törvényhatóságokban, tekintetökben tetemes veszteséget és sérelmet szenvednek *).

Hazánkfiáj' panaszait Báthori II. Ulászló alatt nem hogy kevesítette volna hanem inkább sokasította. Csak vagy három év' folytában vajdaskodott, ispánykodott őe' gyenge király' korában s' még is Tubero Lajos, ez a' vele egy időszakban élt dalmátországi apát saját kora-

*) Historia critica regum Hungariae, — ex fide domesticorum et exterorum scriptorum concinnata a Stephano Katoņa. Tom. XVI. Budae M. DCC. XCIII. 534 — 538. l.

beli történetekről írt nagy becsű historiájában azt jegyezheté-meg róla, hogy az erdélyiek elene több ízben panaszolkódtak II. Ulászlónak, mert felette sanyarán bánt velek *). Legsanyarábban úgy látszik még is a' Székelyekkel.

Szemelynek és vagyonnak szabadsága 's bátorsága nagy czéljai a' polgári társaságnak; 's ám-bár e' szabadságot és bátorságot mennyiben Székelyeknek ősi törvényeiknél fogva mind a' kettő biztosítva volt megtartani 's tartatni esküvéssel fogadta II. Ulászló király; vajdája Báthori István még is zsarnoki lábakkal tapodta.

Mintha török ellenséggel kellett volna szembe szállania, erős haddal ment Székely-földre, 's ott sok ártatlanokat megöletett; némelyeknek szemeiket kiszúratta, másoknak házaikat temető talpaikból kihányatta vagy hamuvá égettette, feleségeiket, leányaikat kifosztatta 's minden vagyonaikat feldúlatta, elhordatta.

Borzasztó 's szelidebb szellemű századunkban

*) „Hungari transsilvani, quos hac quoque tempestate Scythas appellari supra demonstravimus, omnes in Stephani (Bathorii) erant administratione, qui cum essent ab eo asperius tractati, erat enim vir non modo justo severior sed etiam trucidis irae, detulerant ad regem (Uladislaum) saepius querelas, sponte sua, an aliorum instinctu, haud compertum habeo. Quibus libenti animo auditis, jam enim Stephanus regi quoque gravis esse coeperat, quippe qui omnia ad arbitrium atque ex sua administrari sententia volebat: respondet rex, bono animo essent, sibi curae esse rem transsilvanam, statimque Scythas domum abire jubet ne scilicet eorum in aula obversatio Stephano moveret suspicionem, regiae ab se alienatae voluntatis.“ Ludovici Tuberonis dalmatae abbatis commentariorum de rebus suo tempore, nimirum ab anno Christi MCCCCXC usque ad annum Christi MDXXII in Pannonia et finitimis regionibus gestis libri XI. Schwandtnernél: Scriptores rerum hungaricarum veteres ac genuini. Tom. secund. MDCCXLVI fol. a' 187dik lóp.

szinte hihetetlen kegyetlenségeket vittek véghez pártfogolása alatt kedvelt emberei is.

Ezek egy tisztességes, jámbor, ártatlan székely asszonyt elfogtak, oszlophoz kötözték, 's pozdorját gyujtván-meg alatta, azzal égették 's fél boltan mind addig fetrengeni hagyták míg rokonai megváltották.

Egy nemes székelynek házára fegyveresen reá rohantak, magát vas pálczákkal megverték, hajadon leányát hajánál fogva meghurczolták 's minden javait elrabolták.

Három esztendő's fiacskáját ragadták-el egy egy édes anyától 's nyársat készítvén, szemelátára gyermekét rája kötözték azon szándékkal, hogy megsüssék, 's e' vadaktól is igen vad céljoktól csak akkor álltak el mikor a' keserűséggel csordultig megtölt édes anya elkínzott, kisedét díján tőlök megváltotta. 'S mindezen sanyargatásokat, kegyetlenségeket, melyeket például megemlétek és még sok ezekhez hasonlókat, melyeket előszámlálnom igen hosszas lenne *), sokáig tűrniek, szenvedniek kellett a' Székelyeknek. Sereleimeiket királyjokkal csak tudatni is bajos, veszedelmes volt. Veres András, mint székely hazafiainak követjök, azok' panaszaival II. Ulászló királyhoz hatolt vala egykor, de követségéért keservesen meglakolt. Báthori őtet magát hazájából száműzette, javait felzsákmányoltatta. Ilyen elszomorító példát látva mindenki retteghetett máskor követséget vállalni magára, annyival inkább, mivel a' vajda ispány még fájdalmasabb büntetéssel fenyegetőzött. Az erdélyi vajdaság — imígy hirdeté — nekie adatott örökösön; Erdélyben ő a' király; 's kik Magyarországra II. Ulászlóhoz panaszolkodni akarnak menni, azoknak két fejek legyen, hogy ha

*) Kinek tetszik, megolvashatja Engelnél az idézett helyen.

aztán egyiket eltalálják veszteni, elévehessék a másikat!

Midőn e' képpen a' Székelyek javaikból, szabadságaikból kiforgattatva nyomorgattatásaiknak megszűnését nem igen reménylék, némelyek közülök Erdélyt ide hagyván Moldvába 's Oláhországba átköltöztek 's az ottani vajdaknak jobbágyaik lettek *).

Ez a' kiköltözés a' 15dik században 1493 előtt történt; mert mikor azt több sérélmeivel együtt a' hét székely Szék II. Ulászlónak jelentette, Bathori nem tartózkodott ugyan benn Erdélyben, de még is erdélyi vajda 's Székelyek ispánya volt; 1493ban pedig II. Ulászló által nem csak elmozdítatott az erdélyi vajdaságtól és székely ispánságtól **), hanem meg is halt ***). Szerencséjükre a' Székelyeknek; mi-

*) „Certa sit Vestra Majestas,“ így panaszkodik a' hétszékely Szék. Bathori ellen II. Ulászlónak, „quod nunquam temporibus coeterorum divorum regum Hungariae, praedecessorum Vestrae Majestatis tam magnas oppressiones et molestias passi sumus sicuti tempore Majestatis Vestrae per modernum vajvodam nostrum; ignoramus tamen; an sit cum scitu Vestrae Majestatis vel ne? Tot enim indicibilibus molestiis turbamur, ut nec valeamus omnia referre; nam nonnulli ex incolis Majestatis terrae V. in Moldavia et Partibus Transalpinis araverunt et seminaverunt; sequē vajvodis dictorum regnorum in jobbágonem dederunt, terram Majestatis Vestrae relinquentes; et in dominium dictorum vajvodatum fugere — propter maximas oppressiones vajvodae — multi decreverunt.“ Engelnél az idézett helyen.

**) Josephi Caroli Eder observationes criticae et pragmaticae ad historiam Transsilvaniae sub regibus arpadianae et mixtae propaginis. Cibiui. M. DCCC. III. 166 l.

***) Historia critica regum Hungariae. Tom. XVII. Budae M. DCC XCIII. 542 — 547 l.

vel ezek arra határozták vala el magokat, hogy ha királyok Báthori' nyomorgatásaitól őket meg nem szabadítja: feleségeikkel és gyermeikkel együtt mind elhagyják hazájokat 'skibujdosnak idegen földekre *).

Szege di János' jegyzetei szerint Székelyek 16dik és 17dik századokban is költöztek ki Mbdvába, kiváltképpen Izabella királyné, II. János választott király', Báthori Gábor és Bethlen Gábor fejedelmek' uralkodása alatt **); de e' jegyzetek nincsenek bízonyítva; annakokaért hitelt érdemlők-e vagy nem, kétség alatt van; annyival inkább, mivel Békő József ellenek mondott ***). Én azonban e' kétség' eloszlatásával olvasómot' nem untatom, hanem leszálok a' közelebbiről elmúlt 18dik század' azon szakaszára, melyben a' szélybeli széky katonaság felállítatott. (Végzete közelebb.)

*) Serelmeit elpanaszolván a' hét székely Székelyeképen könyörög II. Ulászlónak: „Supplicamus igitur Majestati Vestrae universaliter tamquam gratiosissimo Domino nostro, quod Vestra Majestas consideret tantas nostras oppressiones et dignetur ipsum vajvodam de mediis nostri recipere, ne ipse nos amplioribus indebitis, ac inauditis vexationibus perturbare valeat. Pro certo sciat Vestra Majestas, quod nos sub ipso nunquam remanebimus, et caput nostrum ad ipsum nunquam confidimus, etiam si nos omnes simul cum uxoribus et filiis nostris de regno exire ad alias terras oporteat. Sciat enim Vestra Majestas (si) ipse dominus vajvoda iterum intra nos dominatur, cum hoc nos ut promisimus de regno Majestatis Vestrae exire decrevimus.“ Engelnél az idézett helyen.

**) Decreta et vitae regum Ungariae, qui Transsilvaniam possederunt cum notis et crisi moderni temporis tam juridica, quam historica. Edit. secund. Claudiopoli. M. DCC. LXIII. 259 — 263 l.

***) Milkovia, sive antiqui episcopatus milkoviensis explanatio. Tomus posterior. Viennae. M. DCC. LXXXI, 6 — 9 l.

NAPOLEON ÉS JOSEPHINA.

Bár mily nagyon szerette is Napoleon első nejét, ennek nagy pazérlásai még is gyakran okot szolgáltattak veszekedésre. Egy reggel Napoleon egészen váratlanul neje szobájába toppan 's egy híres divatárosnét, ki nek nyilván megtiltatta volt a' Tuileriek palotájába belépést, ott talál. Ő erősen elbámulva 's bosszankodva visszafordul 's töstént parancsolatot ad ki, hogy a' divatárosné, mihelyt a' császárné szobáját elhagyandja, tartóztassék-le 's vitessék a' Bicetre nevű fogházba. Parancsa mindgyárt is teljesítetett 's Párizs leghíresb divatárosnéjának börtönben kelle ülni. Más nap kérdezé a' császár, mint áll a' dolog az asszonynyal 's jelenték, hogy a' legpompásabb szekerek ajtója előtt megjelentek, 's a' legelőkelőbb uraságok miként léte iránt tudakozódtak. Aggodalomba esve e' jelentés miatt, kérdé Napoleon, ha csak ugyan hiocs-e kényelem hijával az asszony; gondoskodnia kell, monda, hogy oka ne legyen valami fogyatkozás miatt panaszkodni; teljesíteni kell minden kívánságait, csak hogy most fogságban kell ülnie. — Mindazonáltal még azon estve szabadon bocsátott különösen Josephina császárné szíves kéréseire 's a' divatárosné a' legszebb szekerektől kísértetve mintegy diadalommal tére vissza lakába.